

Забезпечення захисту викривачів та їх підтримка не лише сприятиме боротьбі з корупцією, але й підсилить розвиток України як сучасної європейської держави, заснованої на принципах правової держави, демократії та соціальної справедливості.

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. Ратифіковано із заявами Законом України від 18.10.2006. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/conv#n2>.
3. Директива (ЄС) 2019/1937 Європейського парламенту і ради ЄС від 23.10.2019 «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства союзу». *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL : <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Dyrektyva-YES-20191937.pdf>.
4. Evaluating the effectiveness of whistleblower protection: A new index. *Data & Policy*. 2023. Vol. 5. e28. URL : <https://doi.org/10.1017/dap.2023.20>.
5. Whistleblower protection and the UN Convention against Corruption. URL : <https://uncaccoalition.org/resources/whistleblower-protection/whistleblower-protection-executive-summary-english.pdf>.

УДК 343.35

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/144-146

Юрій СТАРЦЕВ

аспірант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
адвокат адвокатського об'єднання «ДСА ГРУП»

КОРУПЦІЯ І КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНИ ЯК СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Термін «корупція» має багато аспектів та визначень, але усі вони зводяться до одного: це негативне суспільне явище, яке безпосередньо впливає на розвиток усіх без винятку держав.

Оскільки корупція загрожує правопорядку, демократії та правам людини, руйнує належне управління, чесність та соціальну справедливість, перешкоджає конкуренції та економічному розвитку і загрожує стабільності демократичних інститутів і моральним засадам суспільства, Радою Європи 27.01.1999 прийнято Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією (ETS 173) [1].

Продовжуючи обраний напрям боротьби із корупцією, наголошуючи, що корупція є однією із найнебезпечніших загроз правопорядку і що вона перешкоджає функціонуванню країн із ринковою економікою, визнаючи, що корупція має негативні фінансові наслідки для громадян, компаній і держав, а також для міжнародних установ, Рада Європи 04.11.1999 прийняла Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією [2].

Такі активні дії свідчать, що для подальшого розвитку держав та суспільства в цілому країни на міжнародному рівні намагаються здійснювати боротьбу із вказаним негативним явищем, яке набуло великих масштабів.

Україна не є винятком та здійснює активні заходи, спрямовані на боротьбу із корупцією і бажає долучитися до країн із низьким рівнем корупції.

Як визначено в ч. 1 ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [3].

Вважаючи, що набуття чинності для України вищевказаних конвенцій сприятиме підвищенню авторитету України на міжнародній арені і зміцненню її статусу як держави, яка вживає заходів із запобігання корупції як на національному, так і на міжнародному рівнях, Верховною Радою України прийнято Закон України «Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18.10.2006, відповідно до якого вказана конвенція 01.03.2010 набрала чинності для України.

Також Верховною Радою України прийнято Законом України «Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією» від 16.03.2005, та 01.01.2006 вказана конвенція набула чинності для України.

Ратифікуючи ці документи, наша держава підтвердила, що вона зацікавлена у

співпраці та співробітництві України з іншими державами у сфері боротьби з корупцією як негативним явищем.

Ще одним міжнародним документом, який ратифікований Верховною Радою України 18.10.2006, а саме Законом України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» від 18.10.2006, є Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. Вказана конвенція набрала чинності для України 01.01.2010 [4].

Такі дії з боку України, беззаперечно, впливають на позитивний міжнародний імідж нашої держави, оскільки вона вважає за необхідне застосовувати такі самі принципи у сфері протидії корупції, що і економічно розвинені держави світу.

Однак з метою подальшого розвитку політики у сфері боротьби із корупцією держава не повинна обмежуватися лише формальною ратифікацією міжнародних договорів, адже для досягнення позитивного ефекту у протидії корупції Україна має здійснювати постійну, системну та всеохоплюючу діяльність, пов'язану із запобіганням, виявленням та протидією корупції.

Одним із таких способів є прийняття національного законодавства, яке може забезпечити ефективну діяльність у запобіганні корупції.

На час ратифікації вищевказаних конвенцій в Україні існував Закон України «Про боротьбу з корупцією», прийнятий Верховною Радою України 05.10.1995, який втратив чинність на підставі Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009.

У подальшому, з метою реалізації плану першочергових заходів з подолання корупції (затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 647-р), Верховною Радою України 14.10.2014 було прийнято Закон України «Про запобігання корупції», в якому було визначено правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень [5].

З метою виконання покладених на державу функцій щодо формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні, попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних кримінальних правопорушень, а також здійснення правосуддя та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень створено Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України та Вищий антикорупційний суд.

Отже, Україною вживаються комплексні дії як на законодавчому, так і на інституціональному рівнях, які охоплюють усі сфери суспільного життя, що вказує на позитивну динаміку у сфері боротьби із корупцією.

На підтвердження вказаного свідчить Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI), який проведений Transparency International.

Так, Індекс сприйняття корупції базується на незалежних опитуваннях, в яких беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти, в тому числі Світового банку, Freedom House, World Economic Forum, Азійського та Африканського банків розвитку. Індекс є оцінкою від 0 (найвищий рівень корупції) до 100 (відсутність корупції).

У 2013 році Україна отримала 25 балів в Індексі сприйняття корупції, який у 2023 році вже становив 36 балів, у зв'язку із чим Україна нині посідає 104 місце поміж 180 країн [6].

Тобто, поступовий темп зростання в рейтингу підтверджує те, що Україна вживає заходів, спрямованих на боротьбу із корупцією.

Таким чином, ратифікація Верховною Радою України міжнародних договорів щодо боротьби із корупцією, створення відповідних державних органів, спрямованих на боротьбу із корупцією, безумовно, свідчить про правильний вектор України у цій сфері.

Натомість позитивна динаміка у сфері боротьби із корупцією не свідчить про те, що корупція зникла як явище в Україні.

Відповідно до опублікованого на офіційному вебсайті Національного агентства з питань запобігання корупції дослідження «Корупція в Україні 2022: розуміння, сприйняття, поширеність», проведеного на основі даних опитування населення, корупція залишається на 3 місці серед основних проблем у державі. У 2022 році 64,2 % українців назвали корупцію дуже серйозною проблемою. При цьому, згідно з зазначеним дослідженням, корупція

входить в топ-3 основних проблем України [7].

Отже, корупція має безпосередній вплив на розвиток України як сучасної європейської держави, адже стосується усіх без винятку сфер суспільного життя.

Вказані дані свідчать про те, що хоч Україною і вживаються дії, пов'язані із боротьбою з корупцією, однак існують потреби у подальшому впровадженні різного роду механізмів та способів, які нададуть змогу ефективно протидіяти корупції.

За таких підстав Україна має застосовувати, реалізовувати, створювати нові та удосконалювати існуючі механізми для мінімізації корупції. Одним із таких механізмів є управління корупційними ризиками.

Корупційний ризик – імовірність вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, що негативно вплине на діяльність організації.

Вказане визначення наведено в Методології управління ризиками, яка затверджена наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 № 830/21 (далі – Методологія) [8].

Вказана Методологія визначає алгоритм управління корупційними ризиками у діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів, у яких приймаються антикорупційні програми згідно зі статтею 19 Закону України «Про запобігання корупції», який включає процедури оцінювання корупційних ризиків, підготовки, моніторингу, оцінки виконання та перегляду антикорупційних програм. Методологія може застосовуватися також для управління корупційними ризиками у діяльності інших юридичних осіб незалежно від їхньої організаційно-правової форми.

За допомогою Методології можна визначити умови та причини, що заохочують (стимулюють), викликають або дозволяють скоєння посадовою особою при виконанні нею функцій держави або місцевого самоврядування діянь, які можуть призвести до вчинення корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Розробка та затвердження даної Методології, безумовно, є позитивним кроком, що відповідає політиці держави у сфері боротьби з корупцією.

Оцінювання та виявлення корупційних ризиків є ефективним, оскільки надає змогу запобігти вчиненню корупційних правопорушень (превентивна функція), і це краще, ніж у подальшому здійснювати розслідування таких правопорушень, що є доволі складним.

Отже, існує необхідність розширення сфери застосування антикорупційного законодавства щодо більшого кола суб'єктів для визначення вразливих місць, де може статися корупційне правопорушення, з метою попередження такого роду правопорушень, а також забезпечення належного управління у вказаній сфері.

Таким чином, у разі проведення державою належної політики у сфері управління корупційними ризиками вказане неодмінно приведе до ефективної протидії корупції, що, як наслідок, матиме позитивний вплив на розвиток України.

1. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.

2. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 04.11.1999. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text.

3. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. Ратифіковано із заявами Законом України від 18.10.2006. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.

5. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/conv#n2>.

6. Індекс сприйняття корупції – 2023. *Transparency International*. URL : <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryinyattya-koruptsiyi-2023/>.

7. Дослідження корупції. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL : <https://nazk.gov.ua/uk/doslidzhennya-koruptsiyi/?tab=31495>.

8. Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 № 830/21. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#n499>.